

Asia: VN/25570/2023-OM-54

Lausuntopyyntö työryhmän mietinnöstä; uusi välitysmenettelylaki

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua työryhmän mietinnöstä, joka koskee välimiesmenettelystä annetun lain uudistamista korvaamalla se uudella välitysmenettelylailla (OM 2025:59).

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

1 Yleistä

Suomen Asianajajat katsoo välimiesmenettelylain kokonaisuudistuksen olevan tarpeellinen ja erittäin kannatettava. Työryhmän mietinnössä ehdotettu valinta uudistaa kansallinen laki YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnan UNCITRAL:n kansainvälistä kaupallista välimiesmenettelyä koskevan mallilain mukaiseksi on tärkeää, koska sillä tavoin välitysmenettelyä koskeva sääntely Suomessa tulee vastaamaan hyviä kansainvälisiä käytäntöjä. Tämä on omiaan edistämään sekä välitysmenettelyn käyttöä riidanratkaisukeinona yleensä että Suomessa käytävän välitysmenettelyn kansainvälistä kilpailukykyä.

Lakiin ehdotetut terminologiset uudistukset ja muutokset ovat tarpeellisia ja vastaavat yhteiskunnallista kehitystä kohti sukupuolineutraalia terminologiaa. Suomen Asianajajat ehdottaa kuitenkin, että ”välitysoikeuden jäsenen” sijaan käytettäisiin vakiintunutta termiä ”välitystuomari”.

2. 1 luku Yleiset säännökset

Suomen Asianajajat kannattaa 1 luvussa ehdotettuja säännöksiä. Välitysmenettelyä koskevien asioiden keskittäminen Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuteen ja Helsingin hovioikeuteen mietinnössä ehdotetulla tavalla edistää oikeusvarmuutta, yhdenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta välitysmenettelyä koskevissa asioissa. Välitystuomion kumoamista, täytäntöönpanoa, välitysoikeuden jäsenen esteellisyyttä, välitysoikeuden toimivaltaa sekä välitysoikeuden määräämän turvaamistoimen täytäntöönpanoa koskevien asioiden käsitteleminen hovioikeudessa ensimmäisenä asteena on perusteltua ja edesauttaa lyhentämään välitystuomioita koskevien asioiden käsittelyaikoja tuomioistuimessa. Näissä asioissa välitysoikeus on jo kertaalleen käsitellyt asian, jolloin hovioikeus arvioi välitysoikeuden antamaa ratkaisua. Edelleen koska välitysoikeuden ratkaisut on tarkoitettu lopullisiksi, niitä koskevien asioiden käsitteleminen jopa kolmessa eri tuomioistuinasteessa on tarpeettoman raskasta ja lisää prosessikustannuksia.

3. 2 luku Välityssopimus

Suomen Asianajajat kannattaa 2 luvussa ehdotettuja välityssopimusta koskevia säännöksiä. Välityskelpoisuuden määrittelemisen mietinnön mukaisesti siten, että määritelmästä poistetaan yksityisoikeudellisuuden vaatimus, on omiaan selkeyttämään rajanvetoa välityskelpoisten ja välitysmenettelyyn soveltumattomien asioiden välistä rajanvetoa.

Myös tarpeettomien muotomääräysten poistaminen välityssopimukselta on kannatettavaa. Erityisille, muista sopimuksista poikkeaville muotomääräyksille ei ole perustetta eivätkä ne ole tarpeen välityssopimuksen osapuolten suojelemiseksi. Päinvastoin muotomääräykset voivat johtaa tilanteeseen, jossa sopimuspuolten välillä on voimassa muutoin pätevä sopimus, mutta sopimukseen sisältyvän välityssopimuksen osalta muotomääräykset eivät täyty.

4. 3 luku Välitysoikeuden kokoonpano

Suomen Asianajajat kannattaa 3 luvussa ehdotettuja säännöksiä välitysoikeuden kokoonpanosta. Terminologisesti ehdotamme kuitenkin harkittavaksi, että ”välitysoikeuden jäsenen” ja ”välitysoikeuden ainoan jäsenen” sijaan välitysmenettelylaissa käytettäisiin suomeksi termiä ”välitystuomari” ja ruotsiksi ”skiljedomare”. Välitystuomari on vakiintunut muun muassa Keskuskauppakamarin välityslautakunnan säännöissä ja välityskäytännössä 1.1.2024 alkaen, eikä sen osalta ole sekoittamisvaaraa yleisten tuomioistuinten kärjätuomareiden, hovioikeudenneuvosten tai korkeimman oikeuden oikeusneuvosten virkanimikkeisiin. Ruotsinkielinen ”skiljedomare” on myös vakiintuneesti käytössä Ruotsissa (SCC Skiljedomsinstitutin säännöt 1.1.2023 alkaen). Välitystuomari on käsitteenä selkeä ja kielellisesti helppokäyttöisempi verrattuna välitysoikeuden (ainoan) jäseneseen.

5. 4 luku Välitysoikeuden toimivalta

Suomen Asianajajat kannattaa 4 luvussa ehdotettuja säännöksiä, jotka pitkälti vastaavat mallilain säännöksiä. Poikkeamat mallilaista, kuten esimerkiksi kolmannen tahon liittämistä sekä välitysmenettelyjen yhdistämistä koskevat säännökset, ovat osaltaan perusteltuja. Säännökset

vastaavat kansainvälistä kehitystä ja tehostavat välitysmenettelyjä erityisesti monimutkaisissa sopimussuhteissa. Ilman ehdotettuja säännöksiä monimutkaisiin sopimussuhteisiin liittyvät riidat olisi vaikeampaa ratkaista välitysmenettelyssä ja kysymyksen sääntelemättömyys olisi omiaan vähentämään monimutkaisiin sopimussuhteisiin liittyvää ennakoitavuutta. Ehdotetut säännökset edistävät välitysmenettelyn tehokkuutta riidanratkaisukeinona ja vähentävät rinnakkaisten menettelyjen tarvetta.

Suomen Asianajajat pitää myös perusteltuna, että asianosainen mallilaista poiketen voi saattaa myös välitysoikeuden negatiivisen toimivaltaratkaisun tuomioistuimen tutkittavaksi jo välitysmenettelyn aikana.

Suomen Asianajajat kiinnittää kuitenkin huomiota ehdotetun 19 §:n ja 13 §:n 2 momentin yhteisvaikutukseen. Ehdotetun 13 § 2 momentin mukaan, jos kolmas taho on liitetty asianosaiseksi välitysmenettelyyn 19 §:n mukaisesti eikä tämä ole päässyt osallistumaan välitysoikeuden jäsenten nimeämiseen, tuomioistuimen on kyseisen asianosaisen hakemuksesta erotettava muut kuin tuomioistuimen nimeämät välitysoikeuden jäsenet. Säännös on ehdoton eikä jätä tuomioistuimelle harkintavaltaa. Erottaminen on mahdollista myös tilanteessa, jossa kolmas taho on itse hakenut liittämistä välitysmenettelyyn.

Suomen Asianajajat katsoo, että säännös nykyisessä muodossaan mahdollistaa, että kolmas taho voi käyttää erottamisoikeuttaan strategisesti menettelyn viivyttämiseksi. Välitysoikeuden kokoonpanon muuttaminen kesken menettelyn voi myös aiheuttaa huomattavia viiveitä ja lisäkustannuksia välitysmenettelyyn. Pelkkä osallistumattomuus välitysoikeuden jäsenten nimeämiseen ei Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan saisi automaattisesti synnyttää erottamisoikeutta.

Asiassa on Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan syytä arvioida ehdotetun 13 § 2 momentin täsmentämistä jatkovalmistelussa siten, että tuomioistuimelle annettaisiin harkintavaltaa arvioida erottamispyyntöä. Ehdotamme, että säännöksen sanamuotoa muutettaisiin muotoon: "tuomioistuin voi erottaa" nykyisen "tuomioistuimen on erotettava" sijaan. Tuomioistuimen harkintavallan lisäämisen tarkoituksena olisi estää mahdolliset shikaaninomaiset erottamispyynnöt. Erottamisperusteiden tulisi lisäksi olla kirjattuina joko lakiin tai sen esitöihin.

6. 5 luku Asian käsittely välitysmenettelyssä

Suomen Asianajajat kannattaa 5 luvussa ehdotettuja säännöksiä.

Ehdotettuun 22 §:ään sisältyvä myötävaikutusvelvollisuus poikkeaa mallilaista, mutta on erittäin kannatettava. Välitysmenettelyn joutuisuutta ja kustannustehokkuutta parantavat säännökset ovat tervetulleita, eikä ole perusteltua, että aktiivinen asianosainen joutuisi kärsimään passiivisen asianosaisen viivyttelystä.

Suomen Asianajajat pitää myös ehdotettua 27 §:ää kannatettavana uudistuksena ja lisäyksenä mallilakiin verrattuna. Säännös vastaa nykyaikaisten kaupallisten suhteiden monimutkaisuutta. Erityisesti kansainvälisissä sopimussuhteissa ja konsernirakenteissa vaatimukset voivat perustua useisiin toisiinsa liittyviin sopimuksiin. Säännös mahdollistaa kokonaisvaltaisen ja tehokkaan riidanratkaisun ilman tarvetta useisiin rinnakkaisiin menettelyihin, mikä säästää sekä aikaa että kustannuksia. Ehdotettu säännös vähentää myös riskiä ristiriitaisista ratkaisuista.

7. 6 luku Väilystuomio

6 luvussa ehdotetut säännökset ovat kaikilta osin kannatettavia.

Suomen Asianajajat pitää erityisesti 33 §:n 2 momentissa ehdotettua lainvalintasäännöstä tervetulleena. Suora lainvalinta vastaa ehdotuksessa esitetyin tavoin kansainvälistä välitysmenettelykäytäntöä. Suora lainvalinta on myös nopeampi ja tehokkaampi kuin mallilain mukainen lainvalinnan menetelmä, joka lisää menettelyn monimutkaisuutta, hidastaa riidan ratkaisemista ja voi johtaa keinotekoisiiin lopputuloksiin. Ehdotettu säännös on käytännönläheisempi ja antaa välitysoikeudelle mahdollisuuden ottaa huomioon kaikki asiaan liittyvät seikat, joiden perusteella välitysoikeus voi tehdä tasapainoisen ratkaisun välttämällä muodollisia tai teknisiä esteitä tarkoituksenmukaiselle lopputulokselle.

Suomen Asianajajat pitää ehdotettua 41 §:ää kannatettavana. Ilman muutoksenhakumahdollisuutta välitysoikeus voisi pahimmassa tapauksissa määrätä kohtuuttomia palkkioita ilman ulkopuolista kontrollia.

Ehdotettu säännös sisältää useita kannatettavia muutoksia ja täsmennyksiä voimassa olevaan välimiesmenettelylakiin verrattuna. Lyhyempi määräaika on perusteltu, sillä kyse on loppujen lopuksi suhteellisen suppeasta kysymyksestä, johon asianosaisilla on oikeus saada ratkaisu joutuisasti.

Säännöksen laajempi soveltamisala sekä hyödyn jakautumista koskeva periaate ovat myös kannatettavia. Asioiden käsittelyn keskittäminen Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuteen mahdollistaa osaltaan asiantuntemuksen keskittämisen sekä yhdenmukaisen oikeuskäytännön kehittymisen.

8. 7 luku Väilystuomion kumoaminen

Suomen Asianajajat kannattaa mietinnön esitystä siitä, että jaottelusta välitystuomion kumoamis- ja mitättömyysperusteisiin luovuttaisiin ja sääntely muutettaisiin mallilain mukaiseksi niin, että jatkossa ei olisi enää mahdollista nostaa välitystuomion mitättömyyttä koskevaa vahvistuskannetta ilman määräaika. Suomen Asianajajat kannattaa mietinnön esitystä kumoamisperusteiksi.

Suomen Asianajajat pitää hyvänä mietinnön 44 §:n 4 momentin esitystä siitä, että kumoamiskanteen nostamisen määräaika asetettaisiin 60 päivään välitystuomion tai muun kyseisessä lainkohdassa mainitun päätöksen tiedoksisaannista. Voimassa olevan lain mukaan kumoamiskanteen nostamiselle

asetettu määräaika on kolme kuukautta, mitä voidaan pitää tarpeettoman pitkänä, kun otetaan huomioon välitysmenettelyn nopeudelle yleisesti asetetut odotukset.

9. 8 luku Välitystuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano

Suomen Asianajajat kannattaa mietinnön 8 luvun esitystä välitystuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeviksi säännöksiksi.

10. 9 luku Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Suomen Asianajajat kannattaa 9 luvussa esitettyjä voimaantulo- ja siirtymäsäännöksiä.

11. Pääasialliset vaikutukset (mietinnön luku 4.2)

Suomen Asianajajilla ei ole huomautettavaa mietinnön luvussa 4.2 esitettyihin arvioihin ehdotuksen pääasiallisista vaikutuksista.

12. Muut huomiot

Mietinnön luvun 5.1 mukaan esityksen valmistelun yhteydessä on arvioitu kysymystä siitä, tulisiko laissa säätää rajoituksia ennen riidan syntymistä tehdyn sopimuksen välityslausekkeen sitovuudelle sopimusosapuolena olevan mikro- tai pienyrittäjän osalta tai olisiko työsopimukseen sisältyvien välityslausekkeiden osalta tarvetta vastaaville rajoitussäännöksille työntekijöiden suojaamiseksi. Suomen Asianajajat yhtyy mietinnössä esitettyihin perusteluihin ja johtopäätökseen siitä, ettei tällaisten rajoitusten säätäminen ole perusteltua. Sovittelusäännökset antavat nykyisellään riittävän mahdollisuuden puuttua välityssopimuksen sitovuuteen yksittäistapauksissa. Suomen Asianajajat yhtyy mietinnössä esitettyyn näkemykseen siitä, ettei myöskään välitysmenettelyn kustannuksista ole syytä säätää erikseen mainittujen ryhmien osalta.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat